

vita nem annyira az előadás művészi értékeit, mint inkább a felkelés történettudományi értékelését érintette. A sort a Stari Teatr igazgatója, Jan Pawel Gawlik nyitotta meg a Życie Literackie hasábjain, ehhez többek között Zygmunt Greń és Tadeusz Holuj szólt hozzá. A nézetek igen élesen elkülönültek. Az egyik értékelés szerint a felkelés indokolt volt, és csak szubjektív hibák következtében szenvedett vereséget. A másik vélemény szerint a vereség volt szükségszerű, és ezt az objektív társadalmi viszonyokból vezeti le. (Az előadás az utóbbi felfogást támogatja.) Hogy ez nem akadémikus vita, azt Gawlik világította meg, szerinte ugyanis az előadás nem csak az 1830-as felkelésről szólt, az összes tragikusan végződött lengyel felkelésről akartak véleményt mondani, és ebbe a sorba az 1944-es varsói gettófelkelés is beletartozik. Ez pedig már nagyon fájó és nagyon vitatott pont a legújabbkori lengyel történelemben.

A mi drámairodalmunk nem produkált olyan művet, amely kétségbe vonja a magyar szabadságharc létjogosultságát. A hasonlat persze sántít: a mi szabadságharcunknak nagyobb volt a bázisa, mint az 1830-as lengyel felkelésnek, esélyünk jóval nagyobb volt a győzelemre. A lengyel felkelés a belső konfliktusok miatt esett szét, aminek pontos tükré a romantikus lengyel dráma központi problematikája, a végső tett előtt megtorpanó romantikus hős skizofréniája, megőrülése. Mégis, nemzeti hagyományokat ironiával kezelni, szentségeket lerombolni bátor tett — természetesen akkor, ha megszenvedett világnézet, alkotó szándék van a mélyén. Wajda ilyen szándékkal rendezte meg a Novemberi éjt.

A politikát és a történelmet nem lehet elválasztani a lengyel dráma esztétikai kérdéseitől. Ezért kavar akkora hullámokat egy-egy merész, új szemléletű színházi előadás. Ezért jó a lengyel színház. A műbe művészetén kívüli szempontok is bekerülnek, és ez a jelek szerint a művészetnek csak hasznára válik.

SPIRÓ GYÖRGY

ROMÁNIA

Magyar művek románul

„Kevesen fordítanak magyarból, nincs egy olyan munkacsoport, amelynek tagjaihoz, mint *professzionistákhoz* lehetne fordulni” — panasolja Dan Culcer, az Igaz Szó 1973. áprilisi számában a romániai magyar irodalom román tolmácsolásának problémáiról beszélve. Hamis tilalomfákat döntögető, rokonszenvesen indulatos cikkének különös súlyt ad, hogy az utóbbi időben éppen a marosvásárhelyi Vatra című folyóirat körül — melynek egyébként Culcer a főszerkesztő-helyettese — kezd kialakulni egy olyan fordítói gárda, amelynek tagjai ugyan nem tekintik magukat „*professzionistáknak*”, tehát nem kizárólagos munkaterületük a műfordítás, de a jelek szerint magától értetődő kötelességüknek tartják, hogy a romániai magyar irodalom legjobb alkotásait megismertessék a román olvasókkal. Romulus Gugának, a folyóirat főszerkesztőjének fordításában jelent meg románul Sütő András remekműve, az Anyám könnyű álmot ígér; Dan Culcer nemrég adta át a kiadónak Markovits Rodion világot bejárt riportregényének, a Szibériai garnizonnak első román fordítását; Tudor Baltes Vári Attila, a fiatal marosvásárhelyi író sajátos ízű novellát próbálja átültetni románra. Különösen nagy kedvvel dolgozik Andrei Fischof. Az ő fordításában jelent meg 1973 végén Molter Károlynak, a romániai magyar irodalom egyik nagy öregének első román nyelvű kötete, melyet a közönség érdeklődéssel, a kritika elismeréssel fogadott. Ugyancsak ő szólaltatta meg románul Székely János több kiadást is megért poémáját, a Dózsát, és nemrég fejezte be Király László nagy sikerű regényének, a Kék farkasoknak a fordítását.

Úgy tűnik, a Dan Culcer által támasztott igénynek — említett cikkében a hivatásos fordítók hiányát fájlatja — Fischof felelne meg leginkább. Azonban Andrei Fischof foglalkozására nézve fizikus, akinek csak a napi nyolcórás munka után jut ideje az írásra — most jelenik meg első kötete — és fordítása. Egy okkal több ez arra, hogy elhiggyük neki: belső kényszer ösztönzi erre a munkára.

Andrei Fischof 1940-ben született Tordán. Szüleiivel magyarul beszélt (és beszél), de az iskolában, majd az egyetemen románul tanult, és egyszerre szívta magába a magyar és román kultúrát. Mindkét nyelvet jól ismeri — a románt jobban, hiszen verseit románul írja —, de fordít angolból és franciából is. Emberi-írói alakulásában döntő jelentőségűnek tartja egyetemi éveit, a hatvanas évek Kolozsvárának hangulatát. Az Emil Isac irodalmi körben több olyan fiatallal dolgozik együtt évekig — például Ana Blandianával, Ion Alexandruval, Nicolae Preliceanuval —, akiket azóta a román irodalom legjobbjai közt tartanak számon. (Ugyanebben az időben a Gaál Gábor irodalmi körben Farkas Árpád, Király László, Kenéz Ferenc, Csiki László, Magyarai Lajos, Kocsis István és társaik péntek esténként rendszeresen száznál több főnyi hallgatóság előtt olvasnak fel és vitáznak körömszakadtáig eszményeikért.)

Fischof 1965-ben telepedett le Marosvásárhelyen. Első fordításaira a kíváncsiság ösztönözte: érdekelt, hogy hangzana románul A fekete zongora, majd Páskándi Szép nő, csúnya nő című karcolata. A játékból csakhamar szenvedély lett: a Vatra elődjében, a Cvadran mureşan-ban saját versei mellett versfordításokkal is — először egy Lászlóffy Aladár-vers átültetésével — jelentkezett. Amikor a Vatra megjelent, már vaskos kéziratkötegből válogathatott a folyóirat számára. Molter Károly és Székely János kötetének lefordítására a Kriterion kérte fel, Király László regényét ő választotta; saját bevallása szerint minden sorát magáénak érzi. Nemrég egy interjúban (A Hét, 1974. február 1.) említette, hogy szívesen állítana össze egy antológiát a fiatal romániai költők műveiből, de a kiadó nem kapott utána. Azóta annyiban változott a helyzet, hogy egy — a bukaresti Albatros kiadónál megjelenő — antológia számára Kántor Lajos, Fischof, Lászlóffy Aladár és Szilágyi Domokos fordításaiból is válogatott. Egyébként örömmel vállalna Szilágyi Domokos Sajtóértekezlet kötetének román fordítását — az anyag nagy részével már elkészült —, s tervei közt szerepel a tragikus körülmények közt elhunyt Szöcs Kálmán verseinek megszólaltatása román nyelven. Munkaütemét ismerve szinte hihetetlennek tűnik: arra is van ideje, hogy a magyarországi irodalmat figyelemmel kísérje. Nemrég Jókai Anna Szeretteink, szerelmeink című kötetéből fordított le egy novellát a kolozsvári Tribuna számára, s nagyon örvendene, ha egy kiadó megrendelné tőle például Moldova György A sötét angyal, vagy Negyven prédikátor című regényének román fordítását.

A Vatra fordítói körének és ezen belül Andrei Fischofnak ritka ügyszeretettel és rátermettséggel végzett munkája a magyar és román irodalom számára egyaránt hasznos. Reméljük, hogy mindig találunk majd a romániai magyar irodalomban olyan alkotást, melyet magukénak éreznek, és szívesen szólaltatnak meg románul.

GÁLFALVI GYÖRGY